

Het hoofddoekendebat illustreert de mislukking van de multiculturele droom

Marc De Vos

Directeur

Itinera Institute

There is something rotten in the state of Belgium. In het onderwijs mislukken leerlingen van buiten Europa nog voor ze goed en wel begonnen zijn. Jongeren uit Turkije of Marokko hebben maar half zoveel kans om hogere studies aan te vatten dan autochtone jongeren. Nergens in Europa hebben immigranten een uitzichtlozer positie op de arbeidsmarkt en in de werkloosheid.

Een bekend uitzendkantoor moet zich bezondigen aan etnische selectie voor klanten die blijkbaar apartheid op de werkvloer wensen. En heel Vlaanderen staat op zijn kop wanneer een Antwerpse concentratieschool alle hoofddeksels verbiedt in een wanhoopspoging om te ontsnappen aan de kledingsdictatuur uit conservatieve moslimhoek.

Let wel, het gaat hier om amper één week van vaststellingen uit de vaderlandse geschiedenis. Kunnen we hiermee eindelijk de catastrofale mislukking van de multiculturele droom aanvaarden? Dan kan dat het begin zijn van een grondige en brede maatschappelijke reflectie over hoe we decennia van scheefgetrokken en verkankerde evoluties, die onderhands alle lagen van de samenleving aantasten, kunnen recht trekken. Dat is niet alleen een kwestie van sociaal of economisch beleid, maar ook en misschien vooral van cultuurstrijd. Hoe diep en wijd de kanker wel gezaaid is, blijkt uit de elegische discussies rond het Antwerpse hoofddoekenverbod.

Zowat alle opiniepagina's en commentaarblokken werden dagenlang gedomineerd door een bonte caleidoscoop van analyses en perspectieven. Over de filosofische afweging tussen godsdienstvrijheid en onderwijsvrijheid, over het gevaar van segregatie in het onderwijs, over hoe de hoofddoek slechts een symptoom is van onderliggende problemen, over de perverse effecten van een

Het hoofddoekendebat illustreert de mislukking van de multiculturele droom

hoofddoekenverbod, en ga zo maar door. Allemaal interessante en vaak ook waardevolle bespiegelingen, maar ze gaan voorbij aan de twee essentiële vaststellingen van de hele affaire. We zien overal splinters maar missen de balk.

De eerste huizenhoge vaststelling is dat de Antwerpse Moslima's vurig betoogden voor het dragen van de hoofddoek, of voor hun recht daarop. Contrasteer dat met de beklijvende protestscènes in Iran, waar Moslima's van dezelfde generatie er niet alleen Westers uitzien maar daarenboven betogen voor de Westerse idealen van vrouwenemancipatie en vrijere klederdracht.

Ik herhaal: de adolescente meisjes uit de fundamentalistische theocratie Iran betogen eigenlijk tegen de hoofddoek, die in Antwerpen betogen openlijk voor de hoofddoek. Ik gun en respecteer eenieders waarheid. Maar de essentie is dat goed opgeleide en mondig Nederlands kijklende Moslima's van de tweede of derde generatie in België een Islamitisch wereldbeeld verdedigen dat op een conservatievere lijn zit dan dat van hun rebellerende generatiegenoten in de Islamitische Republiek Iran.

Van de jonge generatie zou je een opstandige en vrijgevochten attitude verwachten, die zich afzet tegen de religieuze tradities en dogma's. In België maken we dus het omgekeerde mee, als de Antwerpse scène representatief is. Dat is geen nieuwe vaststelling.

“

Van de jonge generatie zou je een opstandige en vrijgevochten attitude verwachten, die zich afzet tegen de religieuze tradities en dogma's. In België maken we het omgekeerde mee.

”

Sociologen hebben beschreven hoe een tussengeneratie “nieuwe Belgen” terug keert naar religieuze tradities uit een vervlogen herkomstland, om de identiteitsleemte te vullen die ze ervaren in het afstandelijke land van aankomst. Zo wordt de hoofddoek een belangrijke demarcatielijn. In plaats van graduele osmose zien we onderscheid dat ook afscheidt. De teneur van de Antwerpse betoging staat dus symbool voor het failliet van een integratieparcours dat ondertussen twee tot drie generaties lang aansleept.

De meest absurde claim over de Antwerpse hetze is dan ook dat de mondigheid en assertiviteit van de betogers een symbool van integratie zou zijn. Het is precies het omgekeerde. We moeten ontzuurd constateren dat opleiding en taal noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarden zijn voor een werkelijke integratie in het nieuwe vaderland. Of maken we straks Osama Bin Laden tot nieuwe Belg met enkele overuren “inburgeringsnederlands”?

Dat brengt mij tot de tweede cruciale en onderbelichte vaststelling, namelijk dat de Antwerpse hoofddoekensaga wezenlijk gaat over de onvermijdelijkheid van keuzes in een smeltkroes van culturen en godsdiensten. In dit geval de keuze tussen de vrijheid van seculiere expressie en de vrijheid van religieuze expressie. Het is niet mogelijk om alle verschillen altijd te accommoderen of te relativeren. We kunnen niet eeuwig verkavelen, vermijden en tolereren.

Het hoofddoekendebat illustreert de mislukking van de multiculturele droom

Als we echt vooruit willen als samenleving dan moeten we inderdaad "samen leven". Dat brengt onvermijdelijk confrontatie en conflict. Dat dwingt noodzakelijk tot keuze. Kiezen is altijd een beetje verliezen, maar een duidelijke keuze is ook een baken die de weg kan wijzen om uit confrontatie naar aanvaarding en consolidatie te groeien. Het is een onmisbaar instrument voor de broodnodige identiteitsvorming van de nieuwe Belgen. De Antwerpse hoofddoekenstrijd bewijst dat onze samenleving daarbij nog geen stevig kompas heeft. We hebben nood aan een bewuste leidcultuur waarmee we eenheid in diversiteit kunnen realiseren.

Dat is meteen de opportuniteit van het hele verhaal. De fase van ontwijken en gedogen is definitief voorbij gehold door de demografische realiteit. Confrontatie dwingt ons tot zelfreflectie en zelfdefinitie. Dat hebben we lang genegeerd, zelfs kapot gerelativeerd. We moeten op korte termijn expliciet maken wat de historische overlevering in het Westen impliciet heeft gemaakt. Dat moet gekoppeld worden aan een breed offensief om de schrijnende sociale en economische achterstand

van grote groepen migranten in te halen. Het falen van de integratie is een collectief falen en kan alleen met een grote collectieve inspanning verbeteren. Geen enkel immigratieland groeit rimpelloos. We mogen vertrouwen dat na de confrontatie uiteindelijk wederzijdse aanvaarding zal volgen. Maar we moeten tevens de durf hebben om de termen van de aanvaarding ook zelf te bepalen. En in dat perspectief is de Antwerpse casus belli per definitie een welkome zaak, zelfs ongeacht de keuze die uiteindelijk wordt gemaakt.

Marc De Vos

Directeur van het Itinera Institute
Docent UGent

Gebaseerd op een column in De Standaard van 3 juli 2009

Onafhankelijke denktank en doetank voor duurzame economische groei en sociale bescherming.
"Think-tank" et "do-tank" indépendant pour une croissance économique et une protection sociale durables.

Itinera Institute VZW-ASBL

Boulevard Leopold II Laan 184d - B-1080 Brussel - Bruxelles

T +32 2 412 02 62 - F +32 2 412 02 69

info@itinerainstitute.org www.itinerainstitute.org